Etuuspalvelut
Lakiyksikkö
Toimeentuloturvaetuuksien osaamiskeskus

9.1.2019

Kela 130/010/2018

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 10.1.2019 / HE 93/2018 vp

Kansaneläkelaitoksen asiantuntijalausunto

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta (Kela) lausuntoa hallituksen esityksestä muun muassa julkisia rekrytointipalveluja ja osaamisen kehittämispalveluja koskevaksi laiksi. Laissa säädettäisiin työnhakijan palveluprosessista sekä maakunnallisina kasvupalveluina järjestettävistä palveluista, joilla edistetään työmarkkinoiden toimivuutta, osaavan työvoiman saatavuutta ja työtä hakevien mahdollisuuksia saada työtä.

Nykytilaan verrattuna ehdotetussa lainsäädännössä korostuvat yksityisten palveluntuottajien asema, väljä sääntely ja digitalisaation hyödyntäminen. Kaikkiin näihin liittyy merkittäviä mahdollisuuksia, joiden toteutuminen riippuu viime kädessä palvelujen järjestämisestä vastaavista maakunnista.

Kela yhtyy esityksessä esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan yksityisillä palveluntuottajilla voi olla erityisosaamista esimerkiksi tietyn alan työnvälityksestä tai tietyn asiakasryhmän työllistymisen edistämisestä. On kuitenkin mahdollista, että yksityinen palveluntuotanto keskittyy kasvukeskuksiin ja jo ennestään hyvässä työmarkkina-asemassa oleviin työnhakijoihin. Riskien torjumisessa korostuu maakunnan vastuu palvelujen järjestäjänä ja hankintasopimusten tekijänä.

Palveluntuottajien aseman kasvaminen heijastuu myös työttömän palveluprosessin selkeyteen ja ymmärrettävyyteen. Jo nykyisin työnhakija joutuu työttömyysetuutta saadakseen asioimaan sekä TE-palveluiden että työttömyysetuuden maksajan kanssa. Jatkossa yhä useamman työnhakijan palveluprosessiin kuuluu myös asiointi palveluntuottajan kanssa. Riskinä on, että työnhakija jää epätietoiseksi siitä, miten ja minkä tahon kanssa hänen tulisi kulloinkin asioida. Tämän välttämiseksi eri toimijoiden tulee kiinnittää erityistä huomiota työnhakijan informointiin. Lisäksi on ensiarvoisen tärkeää, että tietojenvälitystä koskeva sääntely ja tekninen toteutus mahdollistavat eri työnhakijan sujuvan asioinnin ja eri toimijoiden välisen yhteistyön.

Kela pitää hyvänä, että työnhakijan palvelutarve arvioitaisiin jatkossakin sekä työnhaun alkuvaiheessa että sen jälkeen vähintään kolmen kuukauden välein. Pääsääntöisesti arvio tehtäisiin digitaalisesti. Kela yhtyy näkemykseen, että palveluiden digitalisointi antaa mahdollisuuden kohdentaa asiakaspalvelun resurssit enemmän henkilökohtaista palvelua tarvitseville työnhakijoille. Digitaalinenkin palvelutarpeen arviointi perustuu kuitenkin pitkäli asiakkaan itse ilmoittamiin tietoihin, eikä kaikilla

välttämättä ole valmiuksia antaa itsenäisesti arvion edellyttämiä tietoja. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilökohtainen asiointi on mahdollista työnhaun aloittamisesta lukien. Jotta myös digitaalisesti tehdyssä palvelutarpeen arvioinnissa havaittaisiin asiakkaan kuntoutuksen tarve, olisi jo sen yhteydessä hyvä arvioida asiakkaan ammatillisen kuntoutuksen tarvetta muutamilla terveyteen ja työkykyyn liittyvillä kysymyksillä. Tällä tavalla asiakkaan työkykyä heikentävät seikat tunnistettaisiin ja asiakas saisi palveluita työkyvyn tukemiseen ja työllistymiseen.

Esityksen mukaan maakunnalla olisi velvollisuus järjestää palvelupisteitä paikan päällä tapahtuvaa asiointia varten. Maakunta voisi sopimalla hyödyntää asioinnin järjestämisessä myös esimerkiksi Kelan toimipisteverkostoa. Kelan työntekijä ei kuitenkaan voisi käynnistää asiakkaan työnhakua, vaan työnhakijaksi rekisteröimistä voisi pyytää ainoastaan maakuntaan virkasuhteessa olevalta. Kelan näkemyksen mukaan tällainen rajoitus on omiaan korostamaan työttömyysturvan toimeenpanoon liittyvää jaettua hallinnollista vastuuta ja voi hankaloittaa työnhakijan sujuvaa asiointia.

Esitykseen sisältyy nykytilasta poikkeava ehdotus, jonka mukaan maakunta antaa päätöksen työnhakijaksi rekisteröimisen epäämisestä, jos henkilöasiakasta ei voida rekisteröidä työnhakijaksi. Päätökseen voisi hakea muutosta sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalta. Esityksestä ei ilmene, miten tämä vaikuttaisi asiakkaan oikeuteen hakea muutosta työttömyysetuuden maksajan antamaan päätökseen, jolla etuus evätään sillä perusteella, ettei työnhaku ole ollut voimassa.

Ehdotetussa laissa ei säänneltäisi tarkasti työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun toimintamallia. Lain 13 §:ssä kuitenkin säädettäisiin, milloin maakunnan tai palveluntuottajan on arvioitava työttömän tarve työllistymistä edistävään monialaiseen yhteispalveluun. Lisäksi säädettäisiin moniammatillisen työllistämissuunnitelman laatimisesta ja Kelan roolista suunnitelman laatimisessa. Voimassa olevan lain mukaan Kela ohjaa monialaiseen yhteispalveluun sen edellytykset täyttävän työttömän, jolla on monialaisen yhteispalvelun tarve. Ehdotetun lain mukaan Kelalla ei olisi vastaavaa ohjausvelvoitetta säädöstasolla. Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan myös Kela voisi kuitenkin pyytää työttömän palvelutarpeen arvioimista, jos sille Kelan arvion mukaan olisi tarvetta. Hallituksen esityksestä ei ilmene, miksi Kelan ohjausvelvoitetta ei ole otettu säännökseen.

Antti Ristimäki
juristi